

С всеки изминал ден българската икономика започва все повече да усеща последствията от световната финансова и икономическа криза. През последните месеци има осезаемо разместване на пазара на труда. За пръв път от години заплатите вече не растат с обичайните темпове от 15-20 на сто, а компаниите минимализират разходите си за обучение и развитие на персонала, бонусните схеми и допълнителните пакети, на които служителите бяха започнали да свикват през последните години. Работодателите преминават към свиване на плановете си за разрастване и наемане на нови служители. Причината е глобалната финансова криза, която все по-ярко се усеща сред бизнеса в България. Според изследване на Агенцията по заетостта, **всяка пета фирма от промишлеността изпитва финансови затруднения от декември до сега**

Влиянието е най-силно в металургията, производството на торове, стъklarската и керамичната промишленост, но от там се разпростира върху всички сектори на икономиката.

Още при първите симптоми за мащабите на икономическата криза българското правителство разработи антикризисен план, в който са заложили три основни пункта. Първият касае финансовата стабилност, която се изразява в подкрепа за бизнеса и осигурява стабилност на банковата ни система. Втората част на плана представлява агресивна инфраструктурна политика и доказателство за това са заделените с 20% повече средства за капиталови разходи през 2009г. Третият елемент на антикризисния план включва дейности по социалната защита на възрастните хора, пенсионерите и на хората с увреждания. Правителството прилага и активен план за заетост, като за 2009г. са планирани около 200 млн. лв.

Масово явление сред компаниите е стремежът да съкращават разходите си, а от там и да ограничават персонала. Ефектът пролича при коледното преразглеждане на възнагражденията и на бонусните схеми - ръстът на заплатите не е с бързия темп, наложил се през последните години. Така например, през изминалата година коледните подаръци за служителите бяха по-скромни, а фирмените празненства - по-малко.

Големите международни компании по инструкции от централите си правят стъпки за намаляване на разходите. Не е изключено някои чужди компании да замразят до "второ нареждане" плановете си за навлизане или разрастване на вече заети позиции на пазара. Следващата стъпка за по-сериозно съкращаване на разходите е оптимизиране на персонала. Основна роля ще играе състоянието на компаниите в международен план, а не проблеми с дейността им в България. Работодателите са на противоположни

мнения. Някои са с ограничени възможности и са стигнали до свиване на разходите за персонал, а според други ситуацията не е толкова драматична и съкращенията на персонал все още не са на дневен ред.

Данните на статистическата служба на Европейския съюз - "Евростат" показват, че България е с най-голям спад на безработицата на годишна база в ЕС - от 6,2 на 5,5%. Следва я Словакия, където понижението е от 10,2 на 9,8 процента. Безработицата в еврозоната се е увеличила през февруари до 8,5 на сто в сравнение с 8,3 на сто през януари. През февруари 2009 година безработицата в ЕС е 7,9 процента в сравнение със 7,7 на сто през януари. Най-големи ръстове на безработицата на годишна база се наблюдават в Литва – от 4,4 на 13,7 на сто, Латвия – от 6,1 на 14,4 процента и в Испания – от 9,3 на 15,5 процента.

"Евростат" изчислява, че 19,156 млн. мъже и жени в Европейския съюз са били без работа през февруари тази година. От тях 13,486 млн. безработни са в еврозоната. В сравнение с януари броят на безработните е нараснал с 478000 души в Европейския съюз и с 319000 в еврозоната. В сравнение с февруари миналата година броят на безработните през втория месец на 2009-а се е увеличил с 3,019 млн. души в Европейския съюз като цяло и с 2,125 млн. души в еврозоната. Най-ниско е нивото на безработицата във Холандия – 2,7 процента. Най-високите равнища пък са регистрирани в Испания – 15,5 процента, Латвия – 14,4 на сто, и Литва – 13,7 процента. В сравнение с година по-рано повишаване на нивото на безработицата е регистрирано в 19 държави от Европейския съюз, понижаване на равнището – в седем еврочленки, а в една държава нейното ниво е останало непроменено.

През февруари тази година в 8 области равнището на безработица се запазва по-ниско от средното за страната. Това са областите София - град (1.41%), Бургаска (4.16%), Габровска (4.31%), Варненска (5.15%), Пловдивска (5.45%), Старозагорска (5.69%), Пернишка (5.94%) и Русенска (6.38%).

В останалите 20 области равнището на безработица е над средното за страната и най-високите му стойности продължават да се отчитат в областите Търговище (12.55%), Шумен (12.36%), Смолян (11.52%), Монтана (11.10%), Разград (10.85%), Силистра (10.53%) и Видин (10.51%).

През февруари 2009г бе отчетено, че равнището на безработица нараства в 27 области

на страната в сравнение с предходния месец, като по-съществен ръст се наблюдава в областите: Пернишка, Софийска, Шуменска, Старозагорска, Добричка, Силистренска и друг.

Спад в равнището на безработица в сравнение с предходния месец се наблюдава единствено в област Търговище - с 0.18 процентни пункта. Входящият поток в бюрата по труда през февруари 2009 г. обхваща 34 507 безработни, като се отчита почти двоен спад от 30 625 лица спрямо януари, когато се регистрираха голям брой безработни, приключили участие в субсидирана или сезонна заетост. Новорегистрираните в бюрата по труда безработни са 32 207, а с възстановена регистрация са 2300 безработни. Входящият поток рязко нараства спрямо февруари 2008 г. с почти 11 500 души. Анализът на структурата на входящия поток показва, че спадът се дължи на намалението на новорегистрираните лица, които съставляват 93.3% от входящият поток в бюрата по труда през месеца (97.7% през януари 2009 г.).

Месец

Равнище на безработица за страната

Възраст

Регистрирани безработни

Жени

С висше образование

Март

2008г

6,79 %

до 29г вкл.

46 440

28 667

2 889

Общо

251 640

154 599

17 864

Април

2008г

6,51 %

до 29г вкл.

43 976

27 717

2 882

Общо

241 075

149 409

17 259

Май

2008г

6,19 %

до 29г вкл.

40 804

25 975

2 661

Общо

229 133

142 672

16 686

Юни

2008г

5,97 %

до 29г вкл.

38 920

24 887

2 565

Общо

221 009

138 686

16 736

Юли

2008г

5,96 %

до 29г вкл.

39 366

25 163

2 738

Общо

220 879

139 317

18 054

Август

2008г

5,89 %

до 29г вкл.

38 527

24 785

2 881

Общо

218 303

138 449

18 998

Септември

2008г

5,80 %

до 29г вкл.

37 749

24 373

2 847

Общо

214 692

136 591

18 934

Октомври

2008г

5,85 %

до 29г вкл.

37 529

24 245

2 836

Общо

216 644

138 479

19 222

Ноември

2008г

5,85 %

до 29г вкл.

37 005

23 692

2 784

Общо

216 842

138 692

19 271

Декември

2008г

6,27 %

до 29г вкл.

39 291

24 499

2 936

Общо

232 289

145 628

20 185

Януари

2009г

6,50 %

до 29г вкл.

41 650

25 073

3 129

Общо

240 782

147 190

20 657

Февруари

2009г

6,69 %

до 29г вкл.

43 526

25 593

3 354

Общо

247 759

148 865

21 181

От данните, изложени в таблицата може да се обобщи, че в началните три и крайните три месеца от разглеждания период (март 2008г – февруари 2009г), равнището на безработица в страната е било най-високо, а в периода юни 2008г – ноември 2008г същото е било под 6 %. Средният му процент за анализирания период е 6,19 %.

Безработицата е била най-висока през март 2008г – 6,79 % и най-ниска през септември 2008г – 5,80 %. Увеличението ѝ през февруари 2009г спрямо предходния месец е с 19 процентни пункта, а спрямо септември 2008 е 89 процентни пункта повече. Наблюдава се спад от 10 процентни пункта спрямо равнището през март 2008г.

От показаните данни се вижда, че в последните 3 месеца от направеното изследване има ръст на безработицата в страната. Средният общ брой регистрирани безработни за разглеждания период е 229 254, а през последния месец са с 18 505 души повече. Най-висок е бил броят им през март 2008г – 251 640, а най-нисък през септември 2008г – 214 692. През март 2009г се наблюдава ръст на безработните хора, регистрирани в бюрата по труда в сравнение с януари 2009г от 6 977 души. Спрямо септември предходната година се забелязва увеличение на броя им с 33 067 човека, а сравнено с първия месец от периода (март 2008г) се наблюдава спад на безработните с 3 881 души.

Най-висок брой безработни са се конкурирали за едно работно място през декември 2008г и февруари 2009г – 11 души. Най-нисък е броят им през януари 2009г – 6. През периода средно за една свободна работна позиция е имало по 8,5 “кандидата”.

Жените са средно около 62,47 % от регистрираните безработни в проследения период, а около 8,18 % от регистрираните безработни са хора с висше образование. Най-много жени са оставали официално без работа през март 2008г - 154 599, а най-малък е бил броят им през септември 2008г - 136 591. От същия месец до последния месец на анализирания период (февруари 2009г) се наблюдава ръст от 12 274 регистрирани безработни жени, а от началото на периода (март 2008г) до края му (февруари 2009г) се забелязва спад на жените без работа - 5 734.

Най-нисък е броят на хората с висше образование, регистрирани на пазара на труда през май 2008г – 16 686. Най-много са останали без работа през февруари 2009г – 21 181 души. Наблюдава се ръст на безработните висшисти от 3 317 души спрямо началото на периода.

Най-висок брой регистрирани безработни до 29 годишна възраст отбелязваме отново през март 2008г – 46 440, а най-нисък през ноември 2008г – 37 005. Средният брой регистрирани безработни до 29г за разглеждания период е 40 399. 7,11 % от тях имат

висше образование, а 62,88 % са жени.

Кризата поставя предизвикателства най-вече върху пазарите на труда и благосъстоянието на гражданите. Увеличението на безработицата през февруари 2009г се дължи най-вече на продължаващата тенденция на влошаване на икономическата ситуация в страната, освобождаване периодично на малък брой лица без процедура за масови уволнения във връзка с намаляване обема на работа в някои браншове, регистриране на лица в бюрата по труда в резултат на извършените масови уволнения през предходните месеци, регистриране на лица, поради изтичане на срочни трудови договори и лица, които се регистрират в дирекциите “Бюро по труда” (ДБТ) за включване в субсидирана заетост. Най-голям проблем с безработицата има при големия контингент от хора с ниско образование. 360 млн. евро са предвидените от Министерството на образованието и науката ресурси за ограмотяване, обучаване и чиракуване на нискоквалифицирани работници. Работодателите трябва да проявят активност по отношение на възможността за кандидатстване с проекти за обучение и квалификация на заети лица, тъй като по тази мярка има свободен ресурс на стойност 35 милиона лева. Предстои разкриване на 87 000 работни места по Националния план за действие по заетостта. 180 млн. евро ще бъдат осигурени от месец април за разкриване на нови работни места като това трябва да увеличи възможността не само да не се допусне масова безработица, но и да се съхранят заетите работни места, особено на квалифицираните работници.

В така създадите се икономически условия бизнесът, синдикатите и държавата ще защитават поотделно личните си позиции, но това не бива да води до конфронтация. В тази трудна ситуация е особено важно да има предсказуемо, отговорно и интелигентно управление, което разбира икономическата ситуация и рисковете, което ежеседмично търси и намира нови решения, адекватни на ситуацията.